

CRISISPLAN
2016

Stichting Pensioenfonds Wonen

MAART 2016

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. Financieel crisisplan.....	6

1. Inleiding

Op 9 december 2011 is de Beleidsregel van De Nederlandsche Bank inzake het financieel crisisplan pensioenfondsen van kracht geworden. Op basis van artikel 2 van deze Beleidsregel dient het pensioenfonds een financieel crisisplan op te stellen. Met dit financieel crisisplan, dat is opgenomen in de actuariële en bedrijfstechnische nota (abtn), voldoet het pensioenfonds aan deze beleidsregel.

Het bestuur van Stichting Pensioenfonds Wonen beschrijft in dit rapport het financieel crisisplan van het fonds. Dit financieel crisisplan is op 15 maart 2016 vastgesteld door het bestuur.

1.1 Wat is een crisisplan?

Volgens de Beleidsregel is een financieel crisisplan een beschrijving van de maatregelen die het bestuur op korte termijn zou kunnen inzetten indien de (beleids)dekkingsgraad zich bevindt op of zeer snel beweegt richting kritische waarden, waardoor het realiseren van de doelstellingen van het pensioenfonds in gevaar komt.

Door een dergelijk plan 'op de plank' te hebben, is het pensioenfonds beter voorbereid op een crisissituatie, en kan worden voorkomen dat in de drukte van een crisis mogelijkheden over het hoofd worden gezien. Vooraf is nagedacht over onder andere kritische grenzen, de beschikbaarheid van maatregelen, het inzetten van maatregelen, het realiteitsgehalte van maatregelen evenals de effectiviteit ervan en een nadere invulling van evenwichtige belangenafweging.

Overigens is een financieel crisisplan niet een plan dat in een crisissituatie kant-en-klaar uitgevoerd moet of kan worden. Het bestuur zal de concrete maatregelen altijd afstemmen op de aard van de crisis en de omstandigheden van dat moment. Een financieel crisisplan is dus niet hetzelfde als een herstelplan. Een herstelplan is gericht op herstel uit een bestaande tekortsituatie. Een financieel crisisplan is gericht op hoe in de toekomst om te gaan met crisissituaties.

1.2 Inhoud financieel crisisplan

Dit crisisplan geeft aan in welke situaties of bij welke grenswaarden:

- Het bestuur van het fonds maatregelen neemt.
- Wat de aard van die maatregelen is.
- Hoe zij concreet en materiële vorm krijgen (besluitvormingsproces en informatieproces).
- Hoe de maatregelen uitgevoerd worden.

Bij het opstellen van het plan heeft het bestuur zeer nadrukkelijk aandacht besteed aan een evenwichtige belangenafweging van alle betrokkenen bij het nemen van maatregelen.

Het rapport bevat negen elementen:

1. Beschrijving crisissituatie
2. Dekkingsgraad waarbij het fonds er zonder korten niet meer uit kan komen
3. Maatregelen die ter beschikking staan
4. Mate inzetbaarheid van de maatregelen
5. Indicatie financieel effect van de maatregelen
6. Evenwichtige belangenafweging
7. Communicatie met belanghebbenden

8. Besluitvormingsproces
9. Beoordeling actualiteit financieel crisisplan

1.3 Gevolgde procedure om te komen tot een crisisplan

Het bestuur heeft vier stappen gevolgd om tot dit crisisplan te komen:

1. Inventarisatie
2. Selectie
3. Prioritering
4. Afronding

Stap 1: Inventarisatie

Als eerste stap heeft het bestuur een inventarisatie uitgevoerd om te komen tot de volgende informatie:

- Mogelijke definities van crisissituaties;
- Inzicht in de omstandigheden waarin een crisissituatie zich zou kunnen voordoen;
- Analyse van de (beleids)dekkingsgraad waarbij herstel niet meer mogelijk is zonder te korten;
- Een overzicht van mogelijke crisismaatregelen voor het fonds;
- Het financieel effect van mogelijke crisismaatregelen;
- De effecten op de verschillende belanghebbenden van crisismaatregelen;
- De wettelijke eisen waar het fonds minimaal aan moet voldoen;
- Een overzicht van de formele besluitvormingsprocessen bij het nemen van crisismaatregelen.

Stap 2: Selectie

In de tweede stap heeft het bestuur een selectie gemaakt uit alle mogelijke crisismaatregelen die volgden uit de eerste stap. Het bestuur heeft in de selectie rekening gehouden met de financiële effectiviteit, evenwichtige belangenafweging en realistische inzet van de crisismaatregelen.

Stap 3: Prioritering

Het doorlopen van stap 1 en 2 heeft onder meer geleid tot een lijst van maatregelen die denkbaar en haalbaar zijn om in te zetten. Vervolgens heeft het bestuur benoemd onder welke voorwaarden een bepaalde maatregel wordt in gezet. Dit betekent dat vast komt te staan bij welke grenswaarden het bestuur een maatregel neemt.

Bij de te nemen crisismaatregelen benadrukt het fonds dat de evenwichtige belangafweking voorop staat. Hieraan geeft het bestuur invulling door de lasten van de crisismaatregelen zo evenwichtig mogelijk te verdelen over actieven, slapers, gepensioneerden en werkgevers.

Stap 4: Afronding

Na het doorlopen van stap 1 tot en met 3 heeft het bestuur het daadwerkelijke plan geformuleerd. Het bestuur beoogt met het plan inhoud te geven aan de te hanteren ondergrenzen, de te nemen maatregelen en de te volgen consultatie- informatie- en besluitvormingsprocessen. Het bestuur neemt het crisisplan op in een bijlage van de ABTN van het fonds.

1.4 Het benoemen van de belangenafweging

Het bestuur van het fonds benadrukt dat evenwichtige belangenafweging bij de te nemen crisismaatregelen voorop staat. Hieraan geeft het bestuur invulling door de lasten van de

crisismaatregelen zo evenwichtig mogelijk te verdelen over deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden en werkgevers. Daarnaast houdt het bestuur rekening in de verdeling van de lasten tussen jongeren en ouderen én hoge en lage inkomens.

1.5 Uitgangspunten

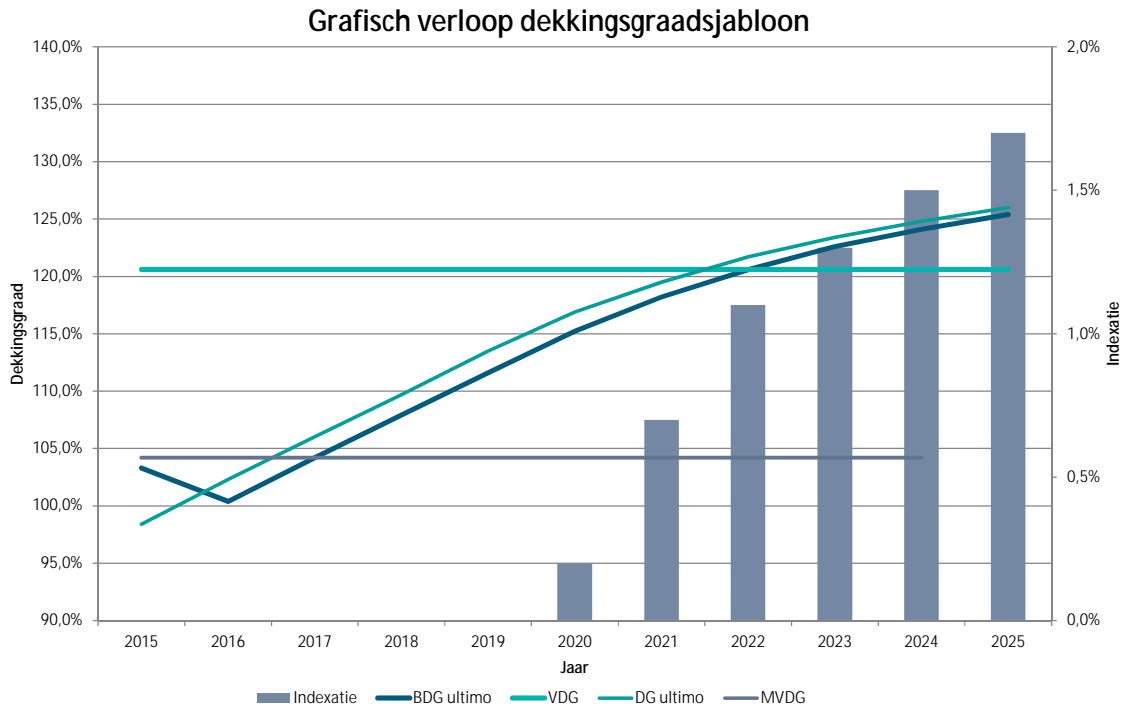
Uitgangspunt voor bepaling van de effectiviteit van een maatregel is de financiële positie eind 2015. De dekkingsgraad is ultimo 2015 bepaald op 98,4%. In de prognoses is gerekend met de rentetermijnstructuur (RTS) zoals DNB ultimo 2015 heeft gepubliceerd en met de daaruit afgeleide forwardcurves. Voor het rendement hanteert het bestuur de rendementscurve die gebaseerd is op de maximale parameters zoals door de Commissie parameters is gepubliceerd en de RTS ultimo 2015. Dit is conform de aanname uit het herstelplan en waarborgt zodoende een consistent bestuursbeleid gedurende de looptijd van het herstelplan.

De grondslagen voor de technische voorziening zijn zoals beschreven in de ABTN. Dit geldt ook voor het gevoerde beleid voor premiestelling, beleggingen en toeslagen. De effectiviteit van de maatregelen geeft een indicatie van de herstelkracht. Elke crisis staat op zich en de effectiviteit en herstelkracht van maatregelen is afhankelijk van de omstandigheden waarin het fonds zich bevindt op het moment van de crisissituatie.

1.6 Herstelplan

De vereiste dekkingsgraad ultimo 2015 onder het nieuwe FTK is bepaald op 120,6%. Het fonds verkeert op 1 januari 2016 in een reservetekort en er is een herstelplan van kracht.

In onderstaande grafiek wordt de verwachte ontwikkeling van de dekkingsgraad grafisch weergegeven. Hieruit blijkt dat het fonds zich naar verwachting ruimschoots binnen de hersteltermijn zal herstellen, zonder dat er aanvullende maatregelen benodigd zijn.

2. Financieel crisisplan

Dit hoofdstuk beschrijft de negen elementen van het financieel crisisplan voor het fonds zoals benoemd in paragraaf 1.2.

2.1 Beschrijving crisissituatie

Het bestuur definieert een financiële crisis in het kader van dit plan als een financiële situatie waarin de doelstellingen van het pensioenfonds, zoals beschreven in de statuten van het fonds, op korte en/of langere termijn niet meer waargemaakt kunnen worden.

Het bestuur onderscheidt de volgende crisissituaties:

1. Het pensioenfonds komt terecht in een tekortsituatie waarin de beleidsdekkingsgraad lager wordt dan de vereiste dekkingsgraad;
2. Het pensioenfonds is niet meer binnen de hersteltermijn in staat om uit het tekort te komen;
3. Het pensioenfonds is niet in staat om binnen 5 jaar uit het dekkingstekort te komen (de beleidsdekkingsgraad daalt tot onder de kritische dekkingsgraad).

De genoemde crisissituaties kunnen tegelijkertijd optreden.

2.2 Dekkingsgraad waarbij het fonds er zonder korten niet meer uit kan komen

Indien de beleidsdekkingsgraad lager komt te liggen dan de vereiste dekkingsgraad, is er sprake van een tekortsituatie. In dit geval dient het pensioenfonds conform de Pensioenwet een herstelplan in te dienen. Bij aanvang van het herstelplan en ieder daarop volgend jaar dient het pensioenfonds te evalueren of het in staat is met de ter beschikking staande sturingsmiddelen binnen de gestelde termijnen te herstellen. In feite wordt getoetst of het financiële beleid van het pensioenfonds afdoende is, qua herstelkracht.

Indien de beleidsdekkingsgraad verder daalt onder de minimaal vereiste dekkingsgraad en vijf jaar achtereen onder het niveau van de minimaal vereiste dekkingsgraad blijft en de actuele dekkingsgraad in het vijfde jaar onder de minimaal vereiste dekkingsgraad is, dan dient het fonds een onvoorwaardelijke korting toe te passen.

Het is van belang om dat niveau van de actuele dekkingsgraad te bepalen, waarbij het, vooraf gezien, niet mogelijk is zonder het nemen van extra maatregelen binnen de hersteltermijn het tekort op te lossen, dan wel waarbij het, vooraf gezien, niet mogelijk is - zonder het nemen van extra maatregelen - binnen de wettelijke termijn van 5 jaar te herstellen naar de minimaal vereiste dekkingsgraad. Dit niveau wordt aangeduid als de kritische dekkingsgraad.

De kritische dekkingsgraad is onder andere afhankelijk van de vorm en de hoogte van de rentetermijnstructuur vastgesteld door De Nederlandsche Bank. De volgende tabel toont de kritische dekkingsgraad voor verschillende scenario's qua marktrente en verwacht rendement. Op basis van de huidige rentestand en beleggingsbeleid is de kritische dekkingsgraad van het fonds 89,3%. Als bij deze rentestanden de actuele dekkingsgraad lager ligt dan dit kritische punt, is voldoende herstel zonder effectieve maatregelen in beginsel niet meer mogelijk.

Nb. de kritische dekkingsgraad om binnen de hersteltermijn uit het tekort te geraken (zonder rekening te houden met een onvoorwaardelijke korting door 5 jaar durend dekkingstekort) is per 1 januari 2016 bepaald op circa 88,8%.

Tabel 2.1 Kritische dekkingsgraad

<i>Op basis van de maatstaf VEV</i>	Wijziging verwachte rente				
	-2%	-1%	0%	1%	2%
Wijziging verwacht rendement					
-2%	95,7%	101,8%	107,7%	113,2%	118,2%
-1%	87,2%	92,7%	98,0%	103,0%	107,6%
0%	79,4%	84,5%	89,3%	93,9%	97,9%
1%	72,5%	77,1%	81,5%	85,5%	89,2%
2%	66,1%	70,3%	74,3%	78,1%	81,3%

De verplichtingen worden gewaardeerd op basis van de marktrente (de door DNB gepubliceerde UFR). De marktrente is van invloed op de herstelkracht van het pensioenfonds aangezien de premie is gedempt op basis van het verwacht rendement. Des te hoger de rente des te groter de herstelkracht.

Het verwacht rendement over het vermogen is afhankelijk van de beleggingsmix van het pensioenfonds. Voor iedere beleggingscategorie wordt een inschatting gemaakt van het bijbehorende rendement. De te hanteren rendementen zijn evenwel gemaximeerd. Het overrendement is het verschil tussen enerzijds het rendement over het vermogen en anderzijds de oprenting van de verplichtingen. De oprenting van de verplichtingen is afhankelijk van de korte rente. Dit is de éénjaarsrente uit de (geforwarde) nominale rentetermijnstructuur. Indien het overrendement niet wordt gebruikt ter indexatie van de pensioenen, komt dit ten goede van de financiële positie van het pensioenfonds. Dit bevordert de herstelkracht en is van invloed op de hoogte van de kritische dekkingsgraad.

In de bovenstaande tabel wordt de verwachte rente en het verwachte rendement parallel verschoven met een bepaald percentage. Een wijziging bijvoorbeeld in de verwachte rente met 1% zorgt er dus voor dat ook de korte rente verhoogd is met 1%. Als wij-uitgaande van de huidige situatie- het rendement constant houden en de verwachte rente met 1% verhogen, dan zal het overrendement dalen waardoor de herstelkracht lager wordt. De hogere rente zorgt voor een hogere herstelkracht aan de verplichtingenkant. De daling van het overrendement is sterker dan de daling in de verplichtingen. Per saldo daalt de herstelkracht en is een hogere kritische dekkingsgraad benodigd van 93,9%.

Indien op enig moment de actuele dekkingsgraad lager is dan de kritische dekkingsgraad en er dient gekort te worden, dan geeft onderstaande tabel de benodigde korting weer die, gegeven het huidige beleid, de beleidsdekkingsgraad weer tot aan de minimaal vereiste dekkingsgraad brengt.

Tabel 2.2 Verwachte korting bij alternatieve beginstanden dekkingsgraad

KDG	BDG na 5 jaar	Kortingspercentage
87,8%	103,2%	-0,2%
86,8%	102,0%	-0,5%
85,8%	100,9%	-0,8%
84,8%	99,7%	-1,0%
83,8%	98,5%	-1,3%
82,8%	97,4%	-1,5%

2.3 Maatregelen die ter beschikking staan

Het bestuur onderscheidt de volgende maatregelen die ter beschikking staan aan het fonds:

1. Aanpassing beleggingsbeleid

In geval van een financiële crisis kan het bestuur het beleggingsbeleid aanpassen. De oorzaken en gevolgen van een crisis op de beleggingen kunnen op voorhand zeer divers zijn. Afhankelijk hiervan zal het bestuur passende maatregelen nemen in de portefeuille.

2. Premie verhogen

De premie voor de verplichte pensioenregeling wordt, na overleg met CAO-partijen, vastgesteld en zo nodig gewijzigd door het bestuur. Deze premie is een doorsneepremie uitgedrukt in een percentage van de pensioengrondslag van de deelnemers. Dit is het pensioengevend loon verminderd met de franchise. Het pensioengevend loon is gemaximeerd.

Voor 2016 bedraagt het maximum pensioengevend loon € 52.763. In 2016 bedraagt de premie voor de basisregeling 22,2% (exclusief premie VPL-regeling ad. 1%). Vanaf 2016 wordt de premie bepaald als kostendeekkende premie op basis van het verwachte rendement verhoogd met een opslag voor de uitvoeringskosten à 1,2% van de pensioengrondslag. Dit is conform de uitgangspunten in het herstelplan.

Des te hoger de premie, des te groter de herstelcapaciteit van het fonds.

3. Versoberen van de regeling

a. Verlaging opbouwpercentage

Het opbouwpercentage voor ouderdomspensioen bedraagt nu 1,75% van de pensioengrondslag. Verlaging van het opbouwpercentage met behoud van dezelfde premieniveaus zal de herstelkracht van het fonds vergroten.

b. Verhoging franchise

Het bestuur stelt jaarlijks de hoogte van de franchise vast. In 2016 bedraagt de franchise € 12.658. Verhoging van de franchise, met behoud van dezelfde premieniveaus in absolute bedragen (in euro's dus), zal de herstelkracht van het fonds vergroten.

c. Nabestaandenpensioen op risicobasis

Het partnerpensioen is voor 70% van het ouderdomspensioen op spaarbasis verzekerd. Bij overlijden tijdens de deelneming bedraagt het partnerpensioen 70% van het te behalen ouderdomspensioen. Voor ieder kind bedraagt het wezenpensioen 14% van het opgebouwde of te behalen ouderdomspensioen. Invoering van het nabestaandenpensioen op risicobasis met behoud van de premieniveaus geeft een hogere herstelcapaciteit.

d. Verhoging pensioenleeftijd

De ouderdomspensioenleeftijd is per 1 januari 2014 verhoogd van 65 jaar naar 67 jaar. Verdere verhoging van deze leeftijd zal leiden tot lagere verplichtingen. Echter deze maatregel is op dit moment niet realistisch. Het bestuur acht het niet wenselijk vooruit te lopen op de wet- en regelgeving en laat de mogelijkheid tot verhoging van de pensioenleeftijd in het crisisplan voorlopig buiten beschouwing.

4. (Deels) niet toekennen van toeslagen

Vanaf 2016 heeft het fonds een ambitie om de uitkeringen en de opgebouwde aanspraken voorwaardelijk aan te passen aan het door het Centraal Bureau voor de

Statistiek gepubliceerde consumentenprijsindexcijfer, alle huishoudens afgeleid. Echter, het is aan het bestuur, gehoord de actuaris om te beslissen of en in hoeverre de pensioenrechten en pensioenaanspraken worden aangepast. Het bestuur hanteert de volgende beleidsstaffel als leidraad bij bepaling de mate van de toekenning.

- Indien de beleidsdekkingsgraad lager is dan 110%, wordt geen toeslag toegekend;
- Bij een beleidsdekkingsgraad van meer dan 110%, maar minder dan de bovengrens toeslag, wordt de geambieerde toeslag naar rato toegekend;
- Bij een beleidsdekkingsgraad hoger dan de bovengrens toeslag kan de geambieerde toeslag volledig worden toegekend.

De bovengrens toeslag is de beleidsdekkingsgraad waarbij de maximale toeslag verleend mag worden en deze is onder meer afhankelijk van de rentetermijnstructuur. De bovengrens toeslag, gebaseerd op de rentetermijnstructuur van 31 december 2015, is circa 128,3%.

Indien blijkt dat het fonds niet volledig kan herstellen binnen de gestelde termijn, dan kan het bestuur besluiten om de prognose van de verwachte indexatie (deels) te versoberen.

5. Afstempelen van uitkeringen en opgebouwde aanspraken

Wanneer de financiële positie van het fonds daartoe aanleiding geeft, kan het fonds de aanspraken en rechten van de (gewezen) deelnemers en andere aanspraakgerechtigden naar evenredigheid korten. Er wordt onderscheid gemaakt tussen twee soorten kortingen:

Onvoorwaardelijke korting:

Deze korting wordt onvoorwaardelijk en onherroepelijk toegepast als de beleidsdekkingsgraad vijf jaar achtereen onder de minimaal vereiste dekkingsgraad (MVDG) blijft en de actuele dekkingsgraad in het vijfde jaar ook onder de minimaal vereiste dekkingsgraad is. De korting vindt zodanig plaats dat de actuele dekkingsgraad in het vijfde jaar gelijk is aan de minimaal vereiste dekkingsgraad. Deze korting kan uitgesmeerd worden over een periode van maximaal 10 jaar.

Voorwaardelijke korting:

Deze korting wordt toegepast indien het fonds niet in staat is binnen de maximale hersteltermijn te herstellen tot de vereiste dekkingsgraad zonder dat de belangen van deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden, andere aanspraakgerechtigden of de werkgevers onevenredig worden geschaad en alle overige beschikbare sturingsmiddelen, met uitzondering van het beleggingsbeleid, zijn ingezet om de tekortsituatie op te lossen. Het bestuur zal zich daarbij uiteraard houden aan de voorschriften van wet- en regelgeving. Deze korting mag over een periode van maximaal 10 jaar uitgesmeerd worden. De benodigde korting wordt echter tenminste tijdsevenredig en onvoorwaardelijk doorgevoerd in het eerste jaar.

Het is mogelijk om verschillende kortingspercentages te hanteren voor verschillende groepen. Onderscheid kan gemaakt worden naar pensioensoorten en stakeholders. Het is belangrijk om een goede belangenafweging te maken. Hierin moeten de al genomen maatregelen en hun effect op herstel worden meegenomen. Opgemerkt wordt dat bij differentiatie van de kortingspercentages de groepen een verschillend deel van de technische voorziening voor hun rekening nemen.

2.4 Hoe realistisch is de inzet van die maatregelen?

Deze paragraaf geeft antwoord op de vraag hoe realistisch de inzet van de beschikbare maatregelen is.

1. Aanpassen beleggingsbeleid

Het bestuur is verantwoordelijk voor het beleggingsbeleid. Syntrus Achmea Vermogensbeheer (SAVB) is door het bestuur aangewezen als fiduciair beheerder. SAVB ondersteunt en adviseert het bestuur ten aanzien van het beleid. Echter, als het fonds in een tekortsituatie komt, dan is het niet mogelijk om meer risico's te nemen. Het beleggingsbeleid als sturingsmiddel gebruiken in tijd van crisis is niet altijd mogelijk.

2. Premie verhogen

Het bestuur is bevoegd om de verschuldigde premie te verhogen na overleg met de sociale partners. Dit is vastgelegd in artikel 4 van het uitvoeringsreglement. De deelnemersraad zal om advies gevraagd worden. Een wijziging van de premie wordt doorgevoerd met ingang van de eerste januari van een kalenderjaar.

In een tekortsituatie hanteert het fonds het premiebeleid onder andere als financieel sturingsmiddel (zie artikel 18 van het uitvoeringsreglement). Indien de premie te hoog is, kunnen CAO-partijen de pensioenovereenkomst aanpassen.

De bereidheid van de sociale partners voor premieverhoging is uiteraard afhankelijk van het draagvlak hiervoor en de omstandigheden in de branche. Het bestuur acht de crisismaatregel om de premie te verhogen voldoende realistisch om deze maatregel in crisissituaties voor te leggen aan de CAO-partijen.

3. Versoberen van de regeling

In zijn algemeenheid geldt dat CAO-partijen verantwoordelijk zijn voor de pensioenovereenkomst. Het fonds stelt het pensioenreglement voor de verplichte pensioenregeling vast in overeenstemming met de pensioenovereenkomst. Het fonds adviseert CAO-partijen over aan te brengen wijzigingen in de pensioenovereenkomst indien het fonds overeenkomstige wijziging van het pensioenreglement wenselijk vindt. Dit staat genoemd in artikel 15 van het uitvoeringsreglement.

In een tekortsituatie en dus ook in de gedefinieerde crisissituatie kan het bestuur volgens artikel 18 van het uitvoeringsreglement de CAO-partijen adviseren om de pensioenovereenkomst aan te passen waar het de opbouw van toekomstige aanspraken betreft.

De bereidheid van de sociale partners voor verlaging van het opbouwpercentage is net als bij de premieverhoging afhankelijk van het draagvlak en de omstandigheden in de branche. Het bestuur acht tijdelijke verlaging van het opbouwpercentage, verhogen van de franchise en/of nabestaandenpensioen op risicobasis in een crisissituatie voldoende realistisch om deze maatregel in crisissituaties voor te leggen aan de CAO-partijen als dit nodig is.

4. (deels) niet toekennen van toeslagen

De toeslagverlening is voorwaardelijk en geheel door het bestuur te bepalen. Indien uit het herstelplan blijkt dat het fonds niet volledig uit de tekortsituatie komt binnen de gestelde termijn, mag het fonds het herstelplan opnieuw maken zonder toeslagverlening. Deze maatregel is realistisch.

5. Afstempelen van uitkeringen en opgebouwde aanspraken

Wanneer de financiële positie van het fonds daartoe aanleiding geeft, kan het fonds de aanspraken en rechten van de (gewezen) deelnemers en andere aanspraakgerechtigden naar evenredigheid korten. Er wordt onderscheid gemaakt tussen twee soorten kortingen:

Onvoorwaardelijke korting:

Deze korting wordt onvoorwaardelijk en onherroepelijk toegepast als de beleidsdekkingsgraad vijf jaar achtereen onder de minimaal vereiste dekkingsgraad (MVDG) blijft en de actuele dekkingsgraad in het vijfde jaar ook onder de minimaal vereiste dekkingsgraad is. De korting vindt zodanig plaats dat de actuele dekkingsgraad in het vijfde jaar gelijk is aan de minimaal vereiste dekkingsgraad. Deze korting kan uitgesmeerd worden over een periode van maximaal 10 jaar.

Voorwaardelijke korting:

Deze korting wordt toegepast indien het fonds niet in staat is binnen de maximale hersteltermijn te herstellen tot de vereiste dekkingsgraad zonder dat de belangen van deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden, andere aanspraakgerechtigden of de werkgevers onevenredig worden geschaad en alle overige beschikbare sturingsmiddelen, met uitzondering van het beleggingsbeleid, zijn ingezet om de tekortsituatie op te lossen. Het bestuur zal zich daarbij uiteraard houden aan de voorschriften van wet- en regelgeving. Deze korting mag over een periode van maximaal 10 jaar uitgesmeerd worden. De benodigde korting wordt echter tenminste tijdsevenredig en onvoorwaardelijk doorgevoerd in het eerste jaar.

Alle betrokkenen worden onverwijld geïnformeerd over een besluit tot korten. De vermindering kan op zijn vroegst een maand nadat de (gewezen) deelnemers, pensioengerechtigden, werkgever en DNB hierover zijn geïnformeerd.

2.5 Indicatie financieel effect van de maatregel

Deze paragraaf geeft de financiële effectiviteit van de maatregelen die het bestuur voldoende realistisch acht.

1. Aanpassen beleggingsbeleid

Het financieel effect van het aanpassen van het beleggingsbeleid is afhankelijk van de maatregel die wordt genomen en de marktontwikkelingen. Op voorhand is dit niet te kwantificeren.

2. Premie verhogen

Een verhoging van de premie heeft een beperkt effect op de financiële positie. De volgende tabel geeft inzicht in de effecten van een premieverhoging op de dekkingsgraad. Een verhoging van 5% (van 21,2% naar 22,3%) zorgt voor een 0,8% hogere dekkingsgraad na 5 jaar.

Tabel 2.3 Effect premieverhoging op beleidsdekkingsgraad

Premieverhoging in %	5%	10%	15%	20%
DG effect na 1 jaar	0,3%	0,5%	0,7%	0,9%
DG effect na 3 jaar	0,7%	1,2%	1,6%	2,0%
DG effect na 5 jaar	0,8%	1,3%	1,8%	2,3%
DG effect na 10 jaar	0,7%	1,3%	2,1%	2,8%

3. Versoberen van de regeling:
- a. Door verlaging van het opbouwpercentage
 Ook het versoberen van de regeling door verlaging van het opbouwpercentage heeft een gemiddelde effectiviteit op de financiële positie van het fonds. Dit is te zien in de volgende tabel. Verlaging van het opbouwpercentage met 0,15%-punt tot 1,6% geeft een 1,1% hogere dekkingsgraad na 5 jaar.

Tabel 2.4 Effecten versobering door regeling door verlaging van het opbouwpercentage

Verlaging opbouwpercentage	1,70%	1,60%	1,50%	1,40%
DG effect na 1 jaar	0,1%	0,3%	0,6%	0,8%
DG effect na 3 jaar	0,3%	0,8%	1,3%	1,9%
DG effect na 5 jaar	0,3%	1,1%	1,7%	2,5%
DG effect na 10 jaar	0,5%	1,3%	2,3%	3,3%

- b. Door verhoging van de franchise
 Verhoging van de franchise zou de pensioengrondslag verlagen waardoor er minder pensioen wordt opgebouwd. Echter, door de verhoogde franchise zal de premiegrondslag ook lager zijn, waardoor de geheven premie lager wordt. Dit ondermijnt de effectiviteit van deze maatregel.

Daarnaast treft de invoering van een hogere franchise de actieven met lagere inkomens harder dan de actieven met hogere inkomens zoals weergegeven wordt in onderstaande tabel:

Tabel 2.5 Effecten verhoging franchise

Inkomen	20000	30000	40000	50000
1,75% opbouw per jaar in euro's				
Huidige franchise € 12,658	€ 128	€ 303	€ 478	€ 653
Verhoging franchise met € 1000,-	€ 111	€ 286	€ 461	€ 636
Verhoging franchise met € 2000,-	€ 93	€ 268	€ 443	€ 618
Relatieve verlaging opbouw				
Huidige franchise € 12,658	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Verhoging franchise met € 1000,-	-13,6%	-5,8%	-3,7%	-2,7%
Verhoging franchise met € 2000,-	-27,2%	-11,5%	-7,3%	-5,4%

Deze maatregel wordt derhalve buiten beschouwing gelaten.

- c. Versoberen van de regeling door nabestaandenpensioen op risicobasis
 Financiering van het nabestaandenpensioen op risicobasis zou een versobering van de regeling betekenen. Alleen actieve deelnemers hebben dan nog recht op een verzekerd nabestaandenpensioen. Als ze de sector verlaten of met ouderdomspensioen gaan, is er geen sprake van opgebouwde rechten.

Nabestaandenpensioen op risicobasis leidt tot een grofweg 0,7% hogere dekkingsgraad na 5 jaar en heeft hierdoor een gemiddelde effectiviteit op de financiële positie van het fonds.

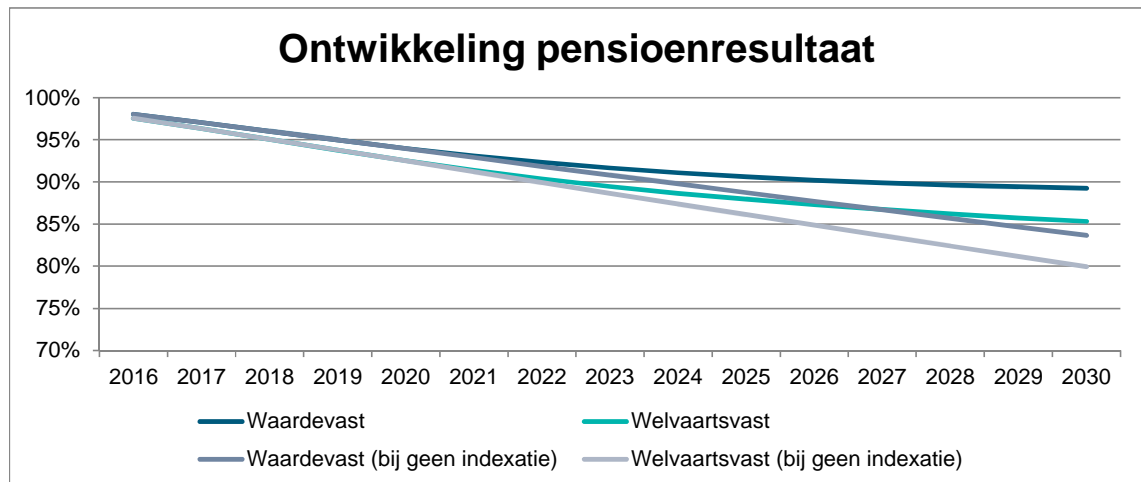
4. (Deels) niet toekennen van toeslagen
 De effectiviteit van deze maatregel is afhankelijk van de financiële positie van het fonds. Als de financiële positie van het fonds goed is, is de impact groot. Bij een slechte financiële positie wordt er al weinig tot geen indexatie gegeven, waardoor de effectiviteit ook laag is.

In de onderstaande tabel is het effect van niet indexeren op de dekkinggraad te zien uitgaande van het herstelpansjabloon:

Tabel 2.6 Effect niet indexeren op de dekkinggraad

Jaar	DG incl toeslag	DG excl toeslag	Vershil
2016	102,3%	102,3%	0,0%
2017	106,0%	106,0%	0,0%
2018	109,7%	109,7%	0,0%
2019	113,5%	113,5%	0,0%
2020	116,9%	117,2%	0,3%
2021	119,5%	120,6%	1,1%
2022	121,7%	124,1%	2,4%
2023	123,4%	127,5%	4,1%
2024	124,8%	130,9%	6,1%
2025	126,0%	134,4%	8,4%

Het (deels) niet toekennen van toeslagen heeft directe gevolgen op het pensioenresultaat. In onderstaande grafiek is de ontwikkeling van het pensioenresultaat te zien. Hierbij is als uitgangspunt het herstelsjabloon (en de daar gegeven indexaties) genomen:

Uit bovenstaande grafiek blijkt dat, indien de toeslagen worden verleend zoals opgenomen in het dekkinggraadsjabloon van het herstelpan 2016, de koopkracht (waardevast pensioen) ultimo 2025 gelijk is aan 90,6%. Als het pensioenresultaat wordt uitgedrukt in termen van welvaartsvastheid (voor actieven is dit de loonindex en niet-actieven prijsindex) daalt het pensioenresultaat ligt naar 87,9%. Indien wordt uitgegaan van de veronderstelling dat er na 2015 gedurende de gehele periode van het herstelpan geen verdere toeslagen worden verleend, daalt de koopkracht naar 88,7%

- (Deels) niet toekennen van toeslagen
Afstempelen van uitkeringen en opgebouwde aanspraken. Inzet van het korten van uitkeringen en opgebouwde aanspraken is uiteraard zeer effectief voor verbetering van de financiële positie.

2.6 Prioritering van de maatregelen

Het bestuur heeft besloten tot de volgende prioritering voor inzet van de crisismaatregelen in de verschillende situaties van crisis:

Het pensioenfonds komt terecht in een tekortsituatie waarin de beleidsdekkingsgraad lager wordt dan de vereiste dekkingsgraad

Als deze situatie zich voordoet, zal het bestuur DNB direct inlichten en binnen de wettelijke termijn een herstelplan indienen. Als uit het herstelplan blijkt dat herstel binnen de gestelde termijn mogelijk is, dan hoeft het bestuur geen verdere maatregelen te nemen.

Het pensioenfonds is niet meer binnen de hersteltermijn in staat om uit het tekort te komen

Als uit het herstelplan blijkt dat herstel binnen de gestelde hersteltermijn niet mogelijk is, dan zal het bestuur het herstelplan opnieuw bepalen zonder toeslagverlening. Indien deze maatregel niet afdoende blijkt te zijn, dan dient het bestuur tijdig in overleg te treden met de cao-partijen. Afhankelijk van het draagvlak binnen de cao-partners zal er een keuze gemaakt worden tussen het (tijdelijk) verhogen van de premie of het (tijdelijk) versoberen van de pensioenregeling door het opbouwpercentage te verlagen of het nabestaandenpensioen op risicobasis te verzekeren.

Indien het fonds dan nog niet in staat is binnen de maximale hersteltermijn te herstellen tot de vereiste dekkingsgraad zonder dat de belangen van deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden, andere aanspraakgerechtigden of de werkgevers onevenredig worden geschaad en alle overige beschikbare sturingsmiddelen, met uitzondering van het beleggingsbeleid, zijn ingezet om de tekortsituatie op te lossen, dan kan het fonds de aanspraken en rechten van de (gewezen) deelnemers en andere aanspraakgerechtigden naar evenredigheid korten. Het bestuur zal zich daarbij uiteraard houden aan de voorschriften van wet- en regelgeving. Deze korting mag over een periode van maximaal 10 jaar uitgesmeerd worden. De benodigde korting wordt echter tenminste tijdsevenredig en onvoorwaardelijk doorgevoerd in het eerste jaar.

Het pensioenfonds is niet in staat om binnen 5 jaar uit het dekkingstekort te komen (de beleidsdekkingsgraad daalt tot onder de kritische dekkingsgraad)

Het bestuur zal in overleg met de CAO partners onderzoeken of het mogelijk is om de premie tijdelijk te verhogen of de regeling tijdelijk te versoberen om te bereiken dat de beleidsdekkingsgraad weer op het niveau van het minimaal vereiste vermogen is. Als dit niet in voldoende mate mogelijk is en de beleidsdekkingsgraad vijf jaar achtereenvolgend onder de MVDG blijft en de actuele dekkingsgraad in het vijfde jaar ook onder de MVDG is, dan zal het bestuur de opgebouwde rechten en uitkeringen onvoorwaardelijk korten zodanig dat de beleidsdekkingsgraad gelijk is aan de minimaal vereiste dekkingsgraad. Deze onvoorwaardelijke korting mag uitgesmeerd worden over 10 jaar.

2.7 Evenwichtige belangenafweging

Aanpassing van het beleggingsbeleid zal alle stakeholders met opgebouwde rechten op dezelfde manier raken.

Verhoging van de premie is de enige mogelijke crisismaatregel waarbij werkgevers ook bijdragen aan herstel. De mate waarin dit kan worden verwacht van de werkgevers is afhankelijk van de situatie in de branche. Door de premie te verhogen dragen actieve deelnemers ook bij aan het herstelvermogen.

Actieve deelnemers worden daarnaast ook geraakt door versoering van de regeling. Dit zal gewezen deelnemers en gepensioneerden niet raken, omdat deze stakeholders geen pensioen meer opbouwen. Verlaging van het opbouwpercentage en/of nabestaandenpensioen op risicobasis om te voldoen aan de wettelijke eisen voor kostendekkendheid als de premie niet verhoogd kan worden, is noodzakelijk. Aanvullende maatregelen waardoor de premies meer dan voldoen aan de wettelijke eisen, zijn daadwerkelijke extra bijdragen aan herstel.

Het afstempelen van uitkeringen en opgebouwde aanspraken raakt naast de actieve deelnemers ook de gewezen deelnemers en de gepensioneerden. Gepensioneerden krijgen meteen een lagere uitkering. Deelnemers zullen in de toekomst een lagere uitkering tegemoet kunnen zien.

Als het nodig is om te korten, dan kan het bestuur eventueel besluiten om gedifferentieerd te korten. Dit zal het bestuur alleen doen als er aanleiding toe is. Het bestuur zal de belangen van alle stakeholders dan evenwichtig afwegen.

2.8 Communicatie met belanghebbenden

Het bestuur van het pensioenfonds vindt het van groot belang dat alle belanghebbenden op een volledige, tijdige, begrijpelijke en duidelijke wijze worden geïnformeerd over het crisisplan en de maatregelen die worden ingezet tijdens de crisis. We onderscheiden interne en externe belanghebbenden:

Interne belanghebbenden:

- actieve deelnemers
- gewezen deelnemers
- pensioengerechtigden
- deelnemersraad
- verantwoordingsorgaan

Externe belanghebbenden

- werkgever
- CAO-partijen
- brancheorganisatie
- DNB
- pers

De communicatie betreft twee onderdelen:

1. de communicatie over het crisisplan zelf (voordat zich een crisis heeft voorgedaan)
2. de communicatie in het geval van een crisis

1. Communicatie over het crisisplan zelf (voordat een crisis zich voordoet)

Binnen het bestaande communicatiebeleid wordt via de website www.pensioenwonen.nl, de artikelen in het brancheblad Werk in Wonen en de digitale nieuwsbrief aandacht besteed aan het financiële crisisplan. Jaarlijks na het bijwerken van het plan worden de eventuele wijzigingen via deze middelen gecommuniceerd.

De eventuele teksten voor de verschillende communicatiemiddelen worden verzorgd door Syntrus Achmea, in samenwerking met de Communicatiecommissie van het pensioenfonds.

2. Communicatie in het geval van een crisis

Met alle belanghebbenden wordt gecommuniceerd over het herstelplan van het fonds. Op het moment dat zich een crisis voordoet communiceert het bestuur zo snel mogelijk over de te nemen kortingsmaatregelen en de gevolgen die dat met zich meebrengt.

Communicatie met DNB

DNB is permanent aangesloten bij de financiële ontwikkelingen van het fonds en wordt vooraf geïnformeerd als het fonds naar buiten communiceert hierover.

Communicatie met werkgever

Voorafgaande aan de communicatie met deelnemers wordt de werkgever op de hoogte gesteld van de aard van de crisis en de kortingsmaatregelen die het bestuur heeft genomen.

Communicatie met deelnemersraad en verantwoordingsorgaan

Voorafgaande aan de communicatie met actieve deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden worden deelnemersraad en verantwoordingsorgaan op de hoogte gesteld van de aard van de crisis en de kortingsmaatregelen die het bestuur heeft genomen.

Communicatie met de pers

Het pensioenfonds communiceert niet actief met de pers, maar bereidt zich wel voor op eventuele vragen. Ook bepaalt het bestuur vooraf welke gegevens naar buiten kunnen worden gebracht. Indien nodig heeft de woordvoerder van het fonds contact met de pers.

Communicatie met actieve deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden

Hiervoor worden de volgende middelen ingezet:

Persoonlijke brief

De actieve deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden worden via een persoonlijke brief geïnformeerd over de aard van de crisis en kortingsmaatregelen. Per doelgroep wordt een brief gestuurd waarin de persoonlijke gevolgen worden benoemd.

Mondelinge communicatie

- Klant Contact Center
In de communicatie wordt steeds de mogelijkheid geboden om te bellen met het Klant Contact Center (KCC).
Het KCC wordt voorzien van informatie om deze vragen adequaat te beantwoorden.
- Bijeenkomsten/Webinar
Bij nieuwe ontwikkelingen wordt bekeken of bijeenkomsten moeten worden georganiseerd om de financiële situatie en de kortingsmaatregelen toe te lichten. Het directe, persoonlijke contact biedt de mogelijkheid om vragen te stellen en draagt bij aan het (herstel van het) vertrouwen. Als alternatief of aanvullend op het organiseren van bijeenkomsten kan ook informatie worden aangeboden via een Webinar.

Website

- Nieuwsbericht
Op het moment dat de maatregelen uit het crisisplan worden doorgevoerd, wordt er op www.pensioenwonen.nl een nieuwsbericht geplaatst. Tevens wordt het bericht aangeboden voor plaatsing op de website van de brancheorganisatie INretail.
- Financiële informatie via de website
Op de website wordt een extra pagina toegevoegd met een kort overzicht van de (voorgenomen) maatregelen van het fonds.

- Veelgestelde vragen
Op de website wordt een lijst met veelgestelde vragen gepubliceerd. Hiermee worden de basisvragen voor het Klant Contact Center afgevangen.

De website is een openbaar medium, waarmee alle doelgroepen worden bereikt.

Digitale nieuwsbrief werkgevers

De berichtgeving naar werkgevers toe, kan extra ondersteund worden door informatie op te nemen in de digitale nieuwsbrief. Deze verschijnt vier keer per jaar. Daarin wordt achtergrondinformatie opgenomen over de crisis, de kortingsmaatregelen en de gevolgen.

Pensioenkrant

Door informatie in de pensioenkrant op te nemen, wordt de berichtgeving over de crisis, de kortingsmaatregelen en de gevolgen extra ondersteund.

Hieronder zetten we de communicatiemomenten in schema:

Wettelijk verplichte communicatiemomenten

Situatie	Doelgroep	Moment en wijze
Het verhogen van de premie en/of het versoberen van de regeling	Actieve deelnemers Gewezen deelnemers Pensioengerechtigden Werkgever	Een persoonlijke brief wordt naar alle betrokkenen gestuurd. De communicatie wordt ondersteund met berichtgeving op de website .
Het aanpassen van het beleggingsbeleid	Actieve deelnemers, werkgevers	De aanpassingen worden via de website gecommuniceerd.
Kortingsbesluit (PW: art 134)	Actieve deelnemers Gewezen deelnemers Pensioengerechtigden Werkgever	De korting kan op zijn vroegst ingaan een maand nadat belanghebbenden schriftelijk zijn geïnformeerd. Dit wordt gedaan met een persoonlijke brief .

Communicatie met interne en externe belanghebbenden

Communicatie uiting	Doelgroep	Moment
Persoonlijke brief	Actieve deelnemers Gewezen deelnemers Pensioengerechtigden	Zo snel mogelijk, bij voorkeur voordat er een bericht op de website wordt geplaatst.
Mondelinge communicatie - <i>KCC</i> - <i>bijeenkomsten/Webinar</i>	Alle doelgroepen	Continu, reactief (KCC) Eenmalig, actief (bijeenkomsten/ Webinar)
Website - <i>nieuwsbericht</i> - <i>financiële informatie</i> - <i>FAQ</i>	Alle doelgroepen	Bij nieuwe ontwikkelingen wordt een nieuwsbericht geplaatst.
Digitale nieuwsbrief	Werkgevers	In aanvulling op overige middelen, in veel gevallen verwijzend naar de website waar meer informatie is opgenomen.
Pensioenkrant	Pensioengerechtigden	In aanvulling op overige middelen. Passend binnen redactieschema/ planning.

2.9 Besluitvorming en actualisering

Dit financieel crisisplan is voor het eerst op 19 april 2012 door het bestuur vastgesteld, waarna het plan voor het laatst per 15 maart 2016 is herzien. Het financieel crisisplan wordt jaarlijks getoetst en eventueel aangepast op basis van de actuele omstandigheden. Het plan wordt als bijlage in de ABTN opgenomen.